

N:o 45.

Ank. till Riksd. kansli den 10 april 1889, kl. 11 f. m.

Lagutskottets utlåtande, i anledning af väckta motioner om ändring af de i förordningen angående fattigvården meddelade bestämmelser rörande hemorts rätt.

Till lagutskottets handläggning har Andra Kammaren hänvisat två särskilda, inom nämnda kammare väckta motioner om ändringar i de genom förordningen angående fattigvården den 9 juni 1871 meddelade bestämmelser rörande hemorts rätt. Motionerna hafva afgifvits af herr *Back Per Ersson*, n:o 66, samt af herrar *J. Carlsson* i Nysäter och *L. P. Larsson* i Berga, n:o 108.

De §§, i hvilka ändring blifvit ifrågasatt, hafva följande lydelse:

22 §: I fråga om fattigvård skall svensk medborgare, för hvilken behof deraf uppstår, anses, med nedan stadgade undantag, hafva hemorts rätt i det fattigvårdssamhälle, hvarest han senast författningsenligt blifvit eller bort blifva mantalsskrifven.

23 §: Den, som fyllt sextio år, behåller derefter den hemorts rätt han då egde.

25 §: Har någon för sig, hustru eller minderårigt barn kommit i behof af fattigvård enligt 1 § innan ett år förflutit, sedan han, till följd af inflyttning, blifvit eller bort blifva mantalsskrifven inom visst fattigvårdssamhälle, eller har den, som med afseende å tilltänkt inflyttning mantalsskrifvits inom visst fattigvårdssamhälle, dit ej inflyttat; anses han icke hafva hemorts rätt i det fattigvårdssamhälle, inom hvilket han sålunda blifvit eller bort blifva mantalsskrifven, utan behåller han den hemorts rätt, han näst

13h. till Riksd. Prot. 1889. 7 Saml. 25 Häft.

derförut egde. Detsamma gäller, der någon, som till följd af inflyttning blifvit eller bort blifva inom visst fattigvårdssamhälle mantalsskrifven, under loppet af ett år näst derförut eller näst derefter för sig, hustru eller minderårigt barn af annat fattigvårdssamhälle åtnjutit fattigvård.

Herr *Back Per Ersson* återupptager en år 1887 inom Andra Kam-maren afgifven motion (1887 A, n:o 110), hvaruti anfördes:

»Bestämmelserna om förvärfvande af försörjningsort, eller så kallad hemortsrätt i fråga om de från ett till annat samhälle inflyttande personer, utgöra otvifvelaktigt ett bland de viktigaste föremålen för fattigvårdslagstiftningen; och det torde icke sakna intresse att i minnet söka återföra den skiljaktiga uppfattning, som i detta hänseende tid efter annan genom lag gjort sig gällande.

Afvikelse från grundsatsen, att hvarje samhälle borde underhålla de fattiga, som inom den samma hade sitt bo och hemvist, inträdde först genom kongl. kungörelsen den 5 december 1788, hvilken i fråga om skyldigheten att underhålla i behof af fattigvård komne, inflyttade personer, stadgade: att den socken, der fattighjonet antingen haft eget hemman eller såsom inhyses eller tjenstehjon senast varit i skatt antecknadt, borde vidkänas dess vård, enär det med arbete icke kunde sig uppehålla, men föreskref tillika såsom både nödigt och billigt, att hvarje församling emot nyssnämnda skyldighet må ega den rättighet, att icke något inhyses-hjon finge sig der nedsätta, eller något gammalt och mindre arbetsfört tjenstehjon der antagas, innan sådant först blifvit å allmän sockenstämma anmäldt och samhället dertill sitt bifall lemnat. Ett sådant hinder mot den fria inflyttningen kunde icke undgå att framkalla talrika tvister emellan de särskilda samhällena, och det blef följaktligen lagstiftningens uppgift att införa stadganden, som på en gång lemnade obehindrad rätt för en hvar att inflytta från ett till annat samhälle samt, så vidt ske kunde, bereda något skydd mot uppkommande fattigvårdstunga genom inflyttade personer. I *det* syftet tillkom kongl. förordningen den 25 maj 1847, som i denna del hufvudsakligen stadgade, att en hvar skulle i fråga om fattigförsörjning tillhöra det fattigvårdssamhälle, hvarest han efter fyllda femton år sist under tre på hvarandra följande år stadigt vistats utan att hafva åtnjutit fattigvårdsunderstöd, som af annat fattigvårdssamhälle eller af staten ersattes. Det dröjde ej länge, förrän missbelåtenheten med denna författning föranledde rikets ständers underdåniga skrivelser den 18 september 1848 och den 28 augusti 1851, hvarigenom ständerna anhöllo om revision af 1847 års förordning; hvilket

hade till påföljd kongl. förordningen den 13 juli 1853, som öfvergick till en annan ofta öfverklagad ytterlighet, då derigenom bestämdes, att, derest behof af fattigförsörjning för någon person uppstår under de sex första månaderna efter det mantalsskrifning försiggått i det samhälle, till hvilket personer inflyttat, eller, om mantalsskrifningen skett med afseende å tilltänkt inflyttning, som ej blifvit verkställd, eller om personer under året före inflyttningen eller under förloppet af de första sex månaderna efter den samma af annat fattigvårdssamhälle åtnjutit understöd för sig, hustru eller hemmavarande barn under femton år, den ifrågavarande försörjningen skulle åligga det samhälle, i hvilket personen först varit *eller bort* vara mantalsskrifven. Vid 1869 års riksdag anmärktes, att den tid af allenast sex månader, som sålunda föreskrifvits, vore allt för kort, efter hvars utgång en till ett fattigvårdssamhälle inflyttad person i afseende på fattigvård skulle anses tillhöra ett samhälle och således der kunde komma att falla fattigvården till last. Detta jemte annat gaf anledning dertill, att Riksdagen i underdånig skrifvelse den 13 maj 1869 anhöll, att Kongl. Maj:t täcktes låta öfverse gällande förordning angående fattigvården i riket och utarbete ny sådan förordning i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de grunder, Riksdagen i samma skrifvelse uppgifvit, hvaribland utan *ringaste skiljaktighet uttryckligen* begärdes den förändring, att, på sätt äfven uti Kongl. Maj:ts nådiga proposition den 17 mars 1871 tillstyrktes, för bestämmande af den kommun, till hvilken en fattig person i försörjningshänseende borde höra, skulle erfordras *två* mantalsskrifningar i stället för allenast *en*; men då ärendet hos riksdagen förekom till afgörande i denna del af det i den kongl. propositionen framlagda förslaget och trots de öfvervägande skäl, som anfördes för det af båda statsmagterna kort förut gillade antagandet af den tvååriga bestämmelsen, segrade den åsigt, som igenfinnes i 22 § af nu gällande kongl. förordning af den 9 juni 1871.

Vid tillämpningen af den sålunda antagna grunden för förvärfvande af hemortsrätt hafva följderna visat sig både orättvisa och obilliga i en mängd fall, hvaraf också missnöje med den bestämda ettåriga mantalsskrifningen uppstått så väl på landet som i städerna. Men om deremot en person icke vunne hemortsrätt inom ett samhälle med mindre än att han blifvit två gånger efter hvarandra der mantalsskrifven, hade han åtminstone *ett* år tillhört samhället, hvilket väl synes innebära ett billigt anspråk för förvärfvandet af en för *personen* så betydelsefull rättighet och för *kommunen* ofta nog mycket kostbar förpligtelse. Deraf skulle äfven följa, att en husbonde, som i tjänst tagit en oduglig och lätjefull tjenare, kunde efter förloppet af ett år skilja honom ifrån sig, innan han vunnit hemortsrätt inom samhället. Nu deremot blir en dylik odugling helt lättvindigt en känbar börda för en kommun, som af hans arbetskrafter njutit ringa eller ingen nytta; och någon motvigt borde

väl nedläggas i fattigvårdssamhälleas hand mot den genom inflyttningsfriheten uppkommande möjligheten för ett samhälle att på ett annat kasta bördan af underhåll åt personer, hvilka rättsligen borde tillhöra det samhälle, hvarifrån de inflyttat. Denna motvigt vinnes i någon mån genom ett års pröfvotid, och den idoge och ordentlige arbetaren hade deraf icke något att befara. Talrika faktiska exempel kunde anföras, huru som mannen endast någon kortare tid uppehållit sig i sin nya mantalsskrifningsort och tvärt emot all rätt och billighet ändock förvärfvat *det* samhället till försörjningsort för sig, hustru och många barn. Dessa förhållanden måste likväl antagas vara inom Riksdagen allmänt kända och torde jemväl komma att beaktas.

Anmärkningsvärdt förekommer det äfven, att främmande länder, hvilka antagit begreppet *hemortsrätt*, fordra vida längre tid för detta förvärf än inom vårt land. Så erfordras i Würtemberg och Sachsen ända till 15 år, i Holland och Belgien 4 år, i Danmark 3 år samt i Norge och Preussen 2 år för vinnande af hemortsrätt.

På grund af det sålunda anförda föreslogs i den år 1887 afgifna motionen, som i följd af Riksdagens upplösning icke blef af Riksdagen slutligen behandlad, »att Riksdagen för sin del ville besluta följande förändrade lydelse af §§ 22 och 25 i nu gällande fattigvårdsförordning:

§ 22.

I fråga om fattigvård skall svensk medborgare, för hvilken behof deraf uppstår, anses, med nedan stadgade undantag, hafva hemortsrätt i det fattigvårdssamhälle, hvarest han senast författningsenligt blifvit eller bort blifva för två på hvarandra följande år mantalsskrifven.

§ 25.

Har någon, som till visst fattigvårdssamhälle inflyttat och der blifvit eller bort blifva för två på hvarandra följande år mantalsskrifven, såsom i 22 § förmäles, af det samhället åtnjutit fattigvård, på grund af 1 §, för sig, hustru eller minderårigt barn före utgången af det första af dessa år, anses han, utan hinder af nämnda mantalsskrifningar, fortfarande bibehållen vid den hemortsrätt, han före inflyttningen senast egde, till dess han annan erhåller. Lag samma gäller der han för sig, hustru eller minderårigt barn under det år, hvarom nyss är sagdt, eller under det nästföregående af annat fattigvårdssamhälle undfått fattigvård.»

Samma förslag framställes nu af herr Back Per Ersson.

På sätt i den åberopade motionen erinras, var den fråga, som nu föreligger, särskildt föremål för pröfning vid 1871 års riksdag. Mot antagande af en sådan bestämmelse som den af motionären föreslagna åberopades då af lagutskottet (i utlåtande n:o 23) följande af de för uppgörande af förslag till förordning angående fattigvården m. m. utsedde komiterade i betänkande den 5 december 1870 anförda skäl, nemligen:

att, om äfven för närvarande, då hemortsrätten berodde af endast en mantalsskrifning, det icke sällan vore förenadt med mycken svårighet att kunna åstadkomma den för bestämmande af en persons hemorts rätt nödiga utredning, helst, ehvad mantalsskrifning egt rum eller icke, det måste undersökas och pröfvas, hvarest sådan skrifning rätteligen bort ske, mycket större svårighet skulle uppstå, om det för bestämmande af en persons hemorts rätt skulle vara nödigt utreda, hvarest han senast för två på hvarandra följande år författningsenligt bort vara mantalsskrifven;

att ett sådant stadgande, som i sjelfva verket utgjorde en hufvudsaklig återgång till hvad uti ifrågavarande hänseende var stadgadt i 1847 års förordning, nemligen att en hvar skulle i fattigvårdshänseende tillhöra det fattigvårdssamhälle, hvarest han sist under tre på hvarandra följande år stadigt vistats, utan att hafva åtnjutit fattigunderstöd, som af annat fattigvårdssamhälle eller af staten ersattes, skulle, synnerligast om dermed förenades stadgandet, att den, som efter fyllda 15 år icke sjelf förvärfvat hemorts rätt, borde ega den hemorts rätt hans moder vid hans födelse egde, föranleda långvariga tvister mellan de särskilda samhällena, ofta medförande resultat, som skulle synas i hög grad obilliga;

att stadgandet skulle inom de särskilda fattigvårdssamhällena, synnerligast den å landet, kunna leda till vidriga samt för de arbetande och mindre bemedlade folkklasserna, som för vinnande af arbetsförtjenst eller bättre utkomst behöfva ombyta hemvist, särdeles olycksbringande vexationer, afseende deras fördrifvande från de samhällen, till hvilka de inflyttat;

att derigenom jemväl skulle förorsakas, att de samhällen, som vinnlade sig om och kunde lyckas att nödga inflyttade personer, hvilka befarades i en framtid falla fattigvården till last, att före ett kommande års mantalsskrifning utflytta, sålunda skulle, andra samhällen till men, tillvinna sig en oförtjent lindring i sitt fattigvårdsåliggande, under det att fattigvårdstungan i allmänhet ej kunde annat än tilltaga, då personer, som inom samhällen, till hvilka de inflyttade, beredde sig tillfälle till bergning, icke blefve i sin sträfvan att lofligen försörja sig och de sina af öfriga samhällsmedlemmar uppmuntrade och understödde, utan möjligen oroade och fördrifne samt sålunda snart komme att hemfalla till nöd och elände, som de i motsatt fall möjligen kunnat undgå;

att det ändamål, som afsetts med rot fördelning införande, skulle i väsentlig mån äfventyras, när inflyttade personer, som mantalsskrefvos ena året inom en rote och det följande året inom en annan rote af samma fattigvårdssamhälle, skulle förvärfva hemorts rätt inom detta, men icke inom någon af rotarne, hvarigenom under tidens lopp en betydlig gemensam fattigvård kunde uppkomma, ehuru rot fördelning vore införd;

att erforderligt skydd mot någon gång försporda försök att från ett till annat fattigvårdssamhälle så att säga insmyga fattighjon ej heller vunnos genom stadgandet om två mantalsskrifningar, ty, om i sådan afsigt en obetydlig hemmansdel, ett torp eller blott en bostadslägenhet mot en ringa afgift för ett år arrenderades åt någon nära i armod varande person samt mantalsskrifning under hösten det ena året verkställdes med afseende å tilltänkt inflyttning det nästföljande årets fardag, blefve denna person under arrendeårets lopp för andra gången inom samhället mantalsskrifven, och han kunde således, äfven med vilkoret af två på hvarandra följande mantalsskrifningar, komma att efter en tid af endast 8 till 9 månader betunga samhället med fattigvård, samt

att det högsta, som kunde vinnas genom bestämmelsen om två på hvarandra följande mantalsskrifningar, vore att en till ett fattigvårdssamhälle inflyttad person ej kunde förr än han ett år efter första mantalsskrifningen blifvit eller bort blifva andra gången mantalsskrifven komma att falla samhällets fattigvård till last, men samma, om ej vida större skydd i detta hänseende vunnos derigenom, att den tid, efter hvars förlopp en inflyttad person kunde komma att betunga samhället med fattigvård, förlängdes till ett år.

På grund här af föreslog lagutskottet den lydelse af §§ 22 och 25, som dessa §§ sedermera erhöilo och fortfarande hafva.

Då de sålunda vid 1871 års riksdag anförda och godkända skäl fortfarande torde ega full giltighet, hemställer utskottet,

1) att förevarande motion icke må af Riksdagen bifallas.

I den andra af här ofvan omförmälda motioner föreslå herrar *J. Carlsson* och *L. P. Larsson*, »att Riksdagen ville besluta, att 22 § i Kongl. Maj:ts nådiga förordning angående fattigvården den 9 juni 1871 *dels* finge en sådan ordalydelse, nemligen:

I fråga om fattigvård skall svensk medborgare, för hvilken behof deraf uppstår, anses, utan undantag, hafva hemorts rätt i det fattigvårdssamhälle, hvarest han senast varit författningsenligt mantalsskrifven;

och dels att 23 och 25 §§ i samma nådiga förordning borttagas.»

Till stöd för sitt förslag anföra motionärerna hufvudsakligen, att genom detsammans antagande de så ofta förekommande tvisterna om personers hemorts-rätt skulle lättare och på ett med rättvisans fordringar mera öfverens-stämmande sätt kunna bringas till slut, än nu i allmänhet vore förhållandet.

Hvad först angår det föreslagna upphäfvandet af bestämmelsen i § 23, vill utskottet erinra, att detta stadgande har sin grund deri, att en persons arbetskraft vid den tid, då han uppnått 60 års ålder, i allmänhet är så väsentligt minskad, att oförmåga till sjelfförsörjning kan beräknas ganska snart inträda. Det synes då obilligt att tillägga honom hemortsrätt inom ett samhälle, dit han först efter uppnåendet af denna ålder inflyttat, under det att han inom andra samhällen tillbragt sin kraftigare lefnadsålder och bidragit att fylla dessa samhällens behof. Af detta skäl torde stadgandet böra bibehållas.

Beträffande motionärernas andra förslag, som afser borttagande af de i § 25 stadgade undantag från den allmänna bestämmelsen i § 22, vill utskottet påpeka, att detta förslag går i alldeles motsatt rigtning mot det af herr Back Per Ersson framlagda, här ofvan omförmälda förslag. Sistnämnde motionär har, i likhet med hvad vid många föregående tillfällen skett, fram-hållit, att olägenheter uppkommit i följd af nu gällande allmänna föreskrift, hvarigenom förvärfvandet af hemortsrätt bindes vid endast en mantalsskrif-ning. Men just genom undantagsföreskriften i § 25 torde de mest betydande af dessa olägenheter vara undanröjda, i det att, såsom lagutskottet vid 1871 års riksdag erinrat, detta stadgande förekommer, bland annat, att en person skulle kunna, innan ett år från hans mantalsskrifning inom ett samhälle förflutit, falla dess fattigvård till last. Äfven öfriga i § 25 intagna be-stämmelser synas utskottet ändamålsenliga. Då utskottet nu, af de vid punkten 1) här ofvan anförda skäl, icke ansett sig böra tillstyrka ändring af den gällande allmänna bestämmelsen om förvärfvande af hemortsrätt, kan utskottet icke heller tillstyrka borttagande af undantagen i § 25, hvilka, på sätt antydt blifvit, innefatta skydd mot olägenheter, som i vissa fall skulle kunna följa af den allmänna bestämmelsens tillämpning.

Motionärerne hafva slutligen — dock utan angifvande af något särskildt skäl — ur sitt förslag till lydelse af § 22 uteslutit de framför ordet »mantals-skrifven» nu förekommande orden »eller bort blifva». I afseende härå vill utskottet endast anmärka, att det icke kan vara lämpligt att göra frågan om förvärfvande af hemortsrätt helt och hållet beroende af noggrannheten

hos de myndigheter, som verkställa mantalsskrifningen, och fullständigheten af de uppgifter, som dervid stå dem till buds.

Af sålunda anförda skäl får utskottet hemställa,

2) att herrar J. Carlssons och L. P. Larssons förevarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 10 april 1889.

På lagsutskottets vägnar:

AXEL BERGSTRÖM.